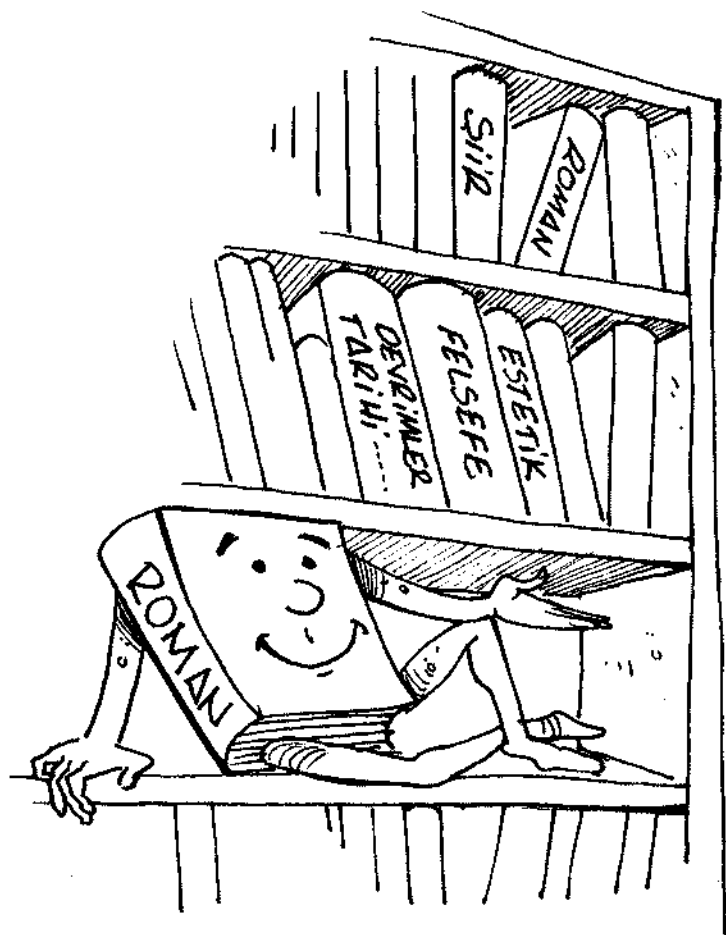

Bir kitapçı dükkanında, sergenlere sıra sıra, boy boy dizilmiştik. Ne de çoktuk öyle! Romandık, öyküydük, şiirdik, araştırmaydık, denemeydik... Ara sıra yanlışlıklarla, şiirlerin bulunduğu bölüme bir roman karışıyordu, ya da bir araştırma kitabı, öykülerin yanına konuk oluyordu.

Ben bir romandım. Orta boy, 150 sayfalı bir kitap... Beş gündür buradaydım. Türlerimin arasında mutluydum. Kendi aramızda söyleşiyorduk. Neler mi konuşuyorduk? Bu da sorulur mu? Birkaç roman biraraya gelir de neler konuşmaz! Bizde, insan düşüncesinin bütün ürünleri vardı; yaşanmış, yaşanacak... Kimilerimiz gerçeküstü olayları anlatıyordu.

Sergene her gelen kitap, kendi öyküsünü anlatmaya başlıyordu. Bilseniz ne ilginç öyküler dinliyorduk! O nedenle, aramıza yeni kitapların katılmasını heyecanla bekliyorduk. Hele, gerçeküstü olayları anlatan bilimkurgu romanları öylesine gizemliydi ki... İnanılma-

Denim DEMİRAL

sı güç, ancak ilginçtiler... Belki de ilerde gerçekleşebilecek olaylardan sözediyorlardı...

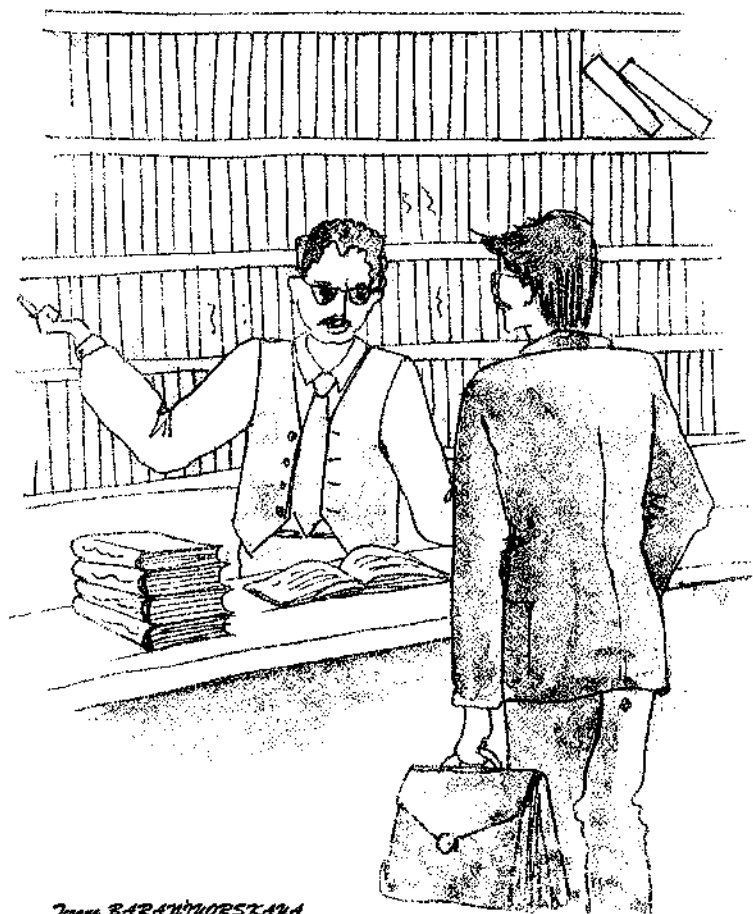
Sergenimiz durmadan değişiyordu. Çünkü, dağıtımcıdan gelen kitaplar, bir süre sonra satılıyor, yenileri geliyordu. Birkaç gün içinde satılanlarımız yanında, aylarca sergende bekleyenlerimiz de vardı. Bunun türlü nedenleri olmalıydı. Birkaç günlük gözlemlerime göre, tanınmış yazarların kitapları daha çabuk satılıyordu. Kitap pahalıysa satışı gecikebiliyordu.

İşte, içeri eli çantalı bir adam girdi. Kitapçıyla selamlaştılar:

- Kolay gelsin!
- Sağol Hocam!
- İşler nasıl?
- Kötü sayılmaz. Satışlar iyi gidiyor.

Demek, gelen bir öğretmendi. Kitapçı, öğretmene "hoca" diyordu. Eski bir alışkanlık olmalıydı. Oysa kitap almaya gelenlerin çoğu, birbirine "öğretmenim" diye sesleniyorlardı. Bu sözcük, sanki büyümlü bir parola gibiydi. Birbirinin öğretmen olduğunu anlayanlar, hemen orada koyu bir söyleşiye dalıyorlardı. Ne mi konuşuyorlardı? Kazançlarının azlığından, düşünce özgürlüğü olmadığından, baskılardan...

Demin kapıdan giren eli çantalı adamı daha önce

Татьяна БАРАНЬКОРСКАЯ

hiç görmemiştim. İzlemeye başladım. Davranışları bana pek sevimli gelmişti. Ona içim ısınmıştı. Acaba hangi bölüme gidecekti? Bizden yana gelmesini öyle istiyordum ki!

- Yeni gelen kitaplar burada hocam.

Kitapçı, bizim bulunduğumuz bölümü gösteriyordu.

- Sağol... Hele bir bakalım neler gelmiş...

Karşımıza geçti, meraklı gözlerle bizi incelemeye başladı. Sevecen bakışlarıyla sanki bizi okşuyordu. İşte elini uzattı. Parmakları kapaklarımızda dolaştı. Acaba hangimizi seçecekti? Heyecandan yapraklarım kıpır kıpırdı. Parmakları üzerimden aktı gitti. Demek ki beğenilmemiştim. \a da önceliği başka bir kitap almıştı. İki kitap ötemden başka birini çekti, kitapçıya uzattı:

- Bunu alıyorum.

Kitapçı, sanki önceden okumuş gibi:

- Güzel bir kitap, dedi.

Öğretmen, kitapçının bilmişliğine hoşgörüsüyle gülümsedi:

- Aslında alacağım birkaç daha var ama...

- Canınız sağolsun Hocam! Şimdi alm, aybaşımda ödersiniz!

- Yok yok; ben borçlu kalmayı sevmiyorum. Ayrıca, bu kitabı aybaşına değin anca okurum...

- Siz bilirsiniz...

Kitapçı, kitabı sardı, öğretmene uzattı. Öğretmen, kitabı çantasına koydu.

İşte aramızdan bir kitap ayrılmıştı. Onun satılmasına öyle sevindim ki... Ben geldiğimde buradaydı. Duyduğuma göre aylardır sergende bekliyordu. Artık satılmaktan umudu kesmişti. Biz yeni gelenler, kendi aramızda konuşurken, o hiç sesini çıkarmazdı. Bizi dinlemezdi bile! Kendi içine kapanmış, kötümser bir kitap olmuştu. Onun bu durumu, hepimizi üzüyor, yüreğimizi kaygılarla dolduruyordu.

Birkaç kez, onu aramıza almayı, konuşmalarımıza katmayı denedik. Boşuna... Şimdi, kimbilir öğretmenin çantasında nasıl mutludur! Hepimiz, onun sevincini yapraklarımızda duyumsadık. Onu sessizce alkışlarla uğurladık.

Giden arkadaşımızın yerini hemen yeni bir kitap aldı. Biz de onun öyküsünü dinlemeye hazırlandık, "teni gelen, hiç nazlanmadan anlatmaya başladı. Öyle güzel bir romandı ki; su gibi akıyordu. Biz, kendimizi kaptırmış heyecanla dinlerken, bir el, onu yerinden çekti aldı. İşte kimileri böyle şanslı olabiliyordu! Hepimiz onu imrenerek izledik.

İyi de, biz, giden kitabın öyküsünü merak ediyorduk. Acaba nasıl gelişecek, nasıl bitecekti? Meraktan çatlıyorduk. Biz kıvranıp dururken, kitapçı, boşalan yere aynısından başka bir kitabı aramıza koydu da, öykünün kalan bölümünü dinleyebildik!

Kitapçıya girip çıkanları izlemek pek eğlenceliydi. Bayanlar, baylar, çocuklar... Neşeli, hüzünlü, heyecanlı, durgun, tasalı insanlar. Okuyacakları kitabı neye göre seçiyorlardı acaba?

Çocuklar, çoğunlukla ellerinde bir kağıtla geliyorlardı kitapçıya. Bu kağıtta, alacakları kitabın adı, yazarı yazılıydı. Kitapları, belli ki öğretmenleri öneriyordu.

'Va yetişkinler? Onların da, kendilerine kitap öneren kılavuzları yok muydu? Sanırım onlar, gazetelerden, dergilerden, hangi kitabın çıktığını izliyorlardı. Eleştirmenlerin görüşlerini de gözönüne alarak, seçimlerini yapıyorlardı.

Aradan uzun bir süre geçti. Belki bir aydan da uzun... Bizim bölümden birçok kitap satıldı, "terlerine yenileri kondu. Ben, artık satılmaktan umudu kesmiştim. Yine de gözüm kapıdaydı. Eli çantalı öğretmeni bekliyordum. Onun, beni alacağına kendimi iyice inandırmıştım. Bu beklentimi bütün kitaplar biliyordu. Ama öğretmen gelmiyordu ki!

İçime kapandığım, çevreme küstüğüm bir gündü. Kapak kapağa durduğumuz komşum beni uyardı:

Terima BARANIGORSKAYA

- Bak kim geldi!

- Kim?

- Seninki!

Gelen, gerçekten de oydu! Aylardır yollarını gözlediğim sevgili öğretmenim! Elinde yine çantası vardı. Heyecanla kıpırdadı yapraklarım.

- Bu kez, beni kesin alacak! dedim. Kendimi öylesine inandırmıştım.

- Umarım alır, dedi komşum.

İşte bizim bölüme yaklaştı öğretmen. Sergenin bir ucundan başladı incelemeye. Satılmadığım için, yeni gelenlere yer açılın diye en sona kaydırılmıştım.

O da nesi! Öğretmen, benim önümde durmadı bile! Tüm umutlarım suya düşmüştü. Demek, bugün de beni almayacaktı. Ne vardı sanki, satılacağım umuduna kendimi bu denli kaptırmasaydım! Düşkürlüğüne uğramazdım hiç olmazsa!

Ben, yeniden içime kapanmışken, bir el beni sergenden çekti aldı:

- İşte Hocam aradığınız kitap!

- İşe bak! Ben nasıl da görmemişim?

- En sondaydı, ondan olsa gerek.

- Neyse... Bulamayacağım diye bayağı korktum.

Anlaşılan, öğretmen beni bulamayınca kitapçıya sormuştu.

Önsezilerim beni yanıltmamıştı. Bu kez satılmıştım işte! Hem de istediğim kişiye! Nasıl mutlu oldum! Kanatlanıp uçacağımı sandım! Paketlenip çantaya konduğumda yapraklarım kıpır kıpırdı. Kapıdan çıkarırken, geride kalan arkadaşlarımın sessiz alkışlarını duyuyordum.

Acaba nasıl bir eve gidiyordum? Kimlerle karşılaşacaktım? Beni kimler okuyacaktı? Herşeyi merak ediyordum. Biz kitaplar böyleydik işte!

Sonunda yolculuk bitti. Çantadan çıkarıldım. Paketim yırtılmadan özenle açıldı. Paket kağıdım katlanıp bir köşeye kondu. Kitaplığın üstüne bırakıldım. Yeni arkadaşlarım, beni pek sıcak karşıladılar:

- Hoş geldin kardeş!

Hepsiyle teker teker hoşlaştık. Burası, kitapçı dükkanına benzemiyordu. Tam karşımızda, basma perdeli iki uzun pencere vardı. Pencerelerin önünde bir sedir uzanıyordu. Taban, tahta döşeliydi, halıyla kaplanmıştı.

Köşelere minderler konmuştu. Güzel bir köy odasıydı. Demek ki, öğretmen köyde oturuyordu. Köy evlerini, kitapçada, öyküsünü anlatan bir kitaptan dinlemiştim. Tanıyordum.

Mavi kapaklı bir kitap:

- İyi günler, dedi. Beni tanıyor musun?

- İyi günler, dedim.

Şöyle bir baktım:

- Nasıl tanımam! diye haykırdım. Sen daha geçen ay kitapçıdan ayrılmıştın!

- Evet.

- Nasıl geçiyor günler?

- İyi... İyi...

- Okunuyor musun?

- Evet, bugüne değin iki kişi okudu beni.

- Ne güzel!

- Sana da iyi okunmalar dilerim!

- Sağol.

Acaba öğretmen, beni niçin öbür kitapların arasına yerleştirmemişti de, kitaplığın üstüne öylesine bırakıvermişti? Belki de, henüz nereye yerleştireceğini kestirememişti.

Kitaplığın alt sergeninde büyük boy, kalın kitaplar duruyordu. Yukarı doğru çıkıldıkça, küçük boy, ince kitaplar yer alıyordu. Ben, orta boy olduğuma göre, ortalarda yer almalıydım.

SEBUAH KITAPALAM

Durian DEWIRAL

Hiç de düşündüğüm gibi olmadı; kitaplığa yerleştirilmedim. Ertesi gün, okul dönüşü, öğretmen beni alıp okumaya başladı. Böyle alınır alınmaz okunmak ne güzel!

Öğretmen hızlı bir okuyucu değildi. Yavaş yavaş, sindire sindire okuyordu. Okuduğu sayfaları, yeniden gözden geçirdiği bile oluyordu. Bu, bir kitap olarak benim hoşuma gidiyordu. Demek ki, önemseniyordum. Demek ki, okunmuş olmak için okunmuyordum!

Okunmam bir hafta sürdü. Kapağım kapatıldı. Öğretmen, bir süre beni iki elinin arasında tuttu. Ellerinden yayılan sıcaklığın, tüm yapraklarıma geçtiğini duyumsadım.

Arka kapağımda yazarımın resmi vardı. Öğretmen, bu resme canlı bir insana bakar gibi, saygıyla, sevgiyle baktı. Sanki onunla konuşmak istiyordu da, duygularını nasıl anlatacağını bilemiyordu! "Teşekkürler, Teşekkürler!" diyebildi yalnızca.

O sırada, öğretmenin eşi girdi odaya. O da bir öğretmendi. Kapağımı kapanmış görünce öğretmene takıldı:

- Ne o, okumaktan bıktın mı?
- Bitirdim...
- Hele şükür! Kaç gün sürdü?

- Sanırım bir hafta.

- Ben de hiç bitmeyecek sandım!

Öğretmen gülümsedi:

- Ne yapayım hızlı okuyamıyorum. Ayrıca okuduğum kitabın tadma varmalıyım. Ne demek istediğini iyice anlamalıyım. Dilindeki şiiri duyumsamalıyım.

- Eee tabii... Senden de bu beklenir.

Öğretmen, eşine yumuşacık baktı:

- Ne demek istiyorsun?

- Neden olacak, şiir yazan birisinden ancak bu davranış beklenir. Kitabı bile incitmekten korkuyorsun!

Aferin öğretmene! Demek şiir de yazıyordu! Şimdi onu daha çok sevmeye başlamıştım.

O da karısına takıldı:

- Şair bir eşin olduğu için sevinmiyor musun?

- Hiç sevinmez olur muyum! Ancak, şiirlerin ne zaman bir kitap olur, o zaman daha çok sevineceğim!

Öğretmen eşini onayladı:

- Doğru... Bakalım, o günler de gelecek...

Beni yeniden kitaplığın üzerine bıraktı:

- Kitabı buraya bırakıyorum, sen de okuyacak mısın?

Eşi ördüğü kazağı gösterdi:

- Şu elimdeki iş bitmeden başlamak istemiyorum. İstersen, şimdilik kitaplığa yerleştir, sonra okurum.

Öğretmen, kitaplığın orta sergeninde açtığı yere beni yerleştirdi. Şimdi, arkadaşlarımla kapak kapağa idim. Böyle yan yana durmak bana güven veriyordu. Henüz yeni yerime alışmaya çalışıyordum ki, taa aşağılardan gelen kaim bir sesle irkildim:

- Kitaplığımıza hoş geldin!

Bu sesi daha önce duymamıştım. Kendimi toparlamaya çalışarak:

- Hoş bulduk! dedim.

Ses, pek etkileyiciydi. Yanımdaki arkadaşla fısıldadım:

- Kim bu?

Arkadaşım, benim bu yersiz ürkekliğime apaçık güldü:

- Korkma! dedi. Bu bizim başkan!

- Başkan mı?

- Evet, sana henüz anlatmadık. Bizim bir başkanımız var. Kendi aramızdan seçtik.

Öte yanımdaki arkadaşım tamamladı:

- Demokratik yöntemlerle...

- Nasıl yani?

- Başka adaylar da vardı. Gizli oy kullandık; açık sayım yaptık.

Aşağıdaki ses:

- Sonunda ben seçildim, dedi.

Ağzımdan kaçtı:

- Siz kimsiniz? diye sordum.

- Anlattılar ya, ben başkanım!

- Özür dilerim, öyle demek istemedim. Ne tür bir kitapsınız?

- Ben, Devrimler Tarihi'yim. Bir tür ansiklopediyim.

-Yai

Bu adı ilk kez duyuyordum. İlerde onu daha iyi tanıyacağımı umuyordum. Kitapçının dükkanında, buradakinden daha çok kitap olduğu halde, böyle bir örgütlenmeye gerek duymamıştık. Ancak, orada sürekli kalma durumunda değildik. Oysa burada, belki yıllarca birlikte yaşayacaktık.

Bu bakımdan demokratik bir örgütlenme, gerekli sayılmalıydı.

Devrimler Tarihi'nin yanında bulunan bir başka kitap sessizliği bozdu:

- Ben de başkan yardımcısıydım.

Sonra da benim sormamı beklemeden ekledi:

- TÜRÜM DE DENEME!

Yönetimde görevli öbür kitaplar da kendilerini tanıttılar. Bunların kimi şiir, kimi öykü, kimi romandı. Böylece her türden bir temsilcinin yönetime girmesine özen gösterilmişti. Bu, gerçekten övgüye değer bir davranıştı.

Devrimler Tarihi'ni niçin başkan seçtiklerini, yanındaki arkadaşım şöyle açıkladı:

- Devrimler Tarihi çok bilgilidir, deneyimlidir. Yaşanmış, tüm toplumsal olaylar, sayfalarında yer alır. Dahası, gelecekte neler olabileceğini bilimsel olarak açıklayabilir. Hiç boş söz söylemez. Bu nedenle onu başkan seçtik.

Sormadan edemedim:

- Ya ikinci başkan?

- İkinci başkan bir deneme kitabı. O da düşünceyi temsil ediyor. İnsanın kendini sorgulamasının kitabı diyebiliriz. İçinde, çok ağır, ancak anlamlı yazılar yer alıyor.

- Kitaplıkta, biz romanların sayısı, öbür kitaplardan fazla. Ama yönetimde azınlıktayız. Neden?

Arkadaşım bir an durakladı. Böyle bir soruyu beklemiyordu sanırım. Sonra da kendince bir yanıt verdi:

- Biz romanlar, yönetime katılmayı pek sevmiyoruz anlaşılan.

-Neden?

- Sanırım yapımız gereği. Pekçoğumuz duygusal. Duygularımıza kapılıp yanlışlıklar yapabiliriz. Bu bakımdan yönetime katılmaktan çekiniyor olabiliriz.

- Hep başkalarınca yönetilmek, pek hoş bir şey olmasa gerek!

Arkadaşım, benim bu çıkışlarım karşısında bunalmıştı:

- Hey, sen neler söylüyorsun!? dedi. Bakıyorum, yönetmeye pek heveslisin!

Şaşkındı. İlk kez böyle bir tepkiyle karşılaşmış gibiydi. Biraz soluklanıp düşüncelerini toplamaya çalıştı:

- Üstelik eleştirilerinde haksız da sayılmazsın! Yakında seçim var. İstersen aday olabilirsin. Aday olursan, benim oyum sana... Böyle bilinçli bir romanın yönetime gelmesini kim istemez!

Bu sorumluluğu alabilecek olgunlukta mıydım? Üstelik, kitaplıkta pek yeniydım. Henüz kimseyi tanı-mıyordum. Öyleyken, kendimi bir tartışmanın ortası-na atmıştım.

- Yok...Yok... dedim. Daha erken. Bakalım ilerde neler olur.

Böylece, tartışmayı bitirmek istediğimi belli et-tim. Komşum beni anladı, sustu.

2.

Bir akşam eve konuklar geldi. Söyleşildi. Konuşuldu. Tartışıldı. Tartışılan konuların çoğu, bizim yapraklarımızda yazılıydı. Bu bakımdan bizi ilgilendiriyordu.

Biz kitapların arasında, gizli bir iletişim ağı vardı. Hangi kitap; neyi içeriyor, hangi konuda yetkin, biliyorduk. Tartışma, yanlış bir yöne kaydığında, yetkili kitap, hemen ötekileri bilgilendiriyordu. Ne ki, insanları uyarmak elimizden gelmiyordu. Bir sesimiz çıksa:

- Hayır! Yanlış söylüyorsunuz! Diye bağıracaktık.

Tartışma bitince, konuklar kitaplığın önüne diki-
lip incelemeye başladılar. Sırtlarımızda yazılı adımızı okuyarak üzerimizde konuşuyor, yorum yapıyorlardı. Genellikle eleştirilerleri olumluydu. İnsanlardan övgü almaktan kıvanç duyuyorduk.

Konuklardan biri, ev sahibine sordu:

- Yeni kitap aldın mı?

Öğretmen, beni çekip aldı:

- Bunu aldım.

- Okudun mu?

Öteden eşi söze karıştı:

- Bir haftada anca bitirebildi.

Öğretmen gülümsedi:

- Biliyorsunuz ben yavaş okurum.

- Nasıl, güzel mi? Beğendin mi?

- Pek beğendim. Döndüm döndüm okudum. Biliyorsun, ben kolay beğenen biri değilim. Ama bu kitap için "beğendim" diyorum.

- Ben de okuyabilir miyim?

Öğretmenin eşi:

- Pek gecikmesin, dedi. Ben de okumak istiyorum.

- Gecikmez, dedi konuk. Ben hızlı okurum.

O gece, konuklar ayrılırken, beni de yanlarına aldılar.

Yeni okurum gerçekten hızlıydı. İki gün içinde okunup bitirilmiş, kitaplığın üzerine bırakılmıştım.

Konuk olduğum kitaplıktaki kitaplarla selamlaşıp tanıştım. Bizim kitaplıktaki örgütlenme bunlarda yoktu. Nedenim anlamaya çalıştım. Buradakiler, hem sayı olarak, hem de tür olarak bizden azdılar. Aralarında, deneme, Devrimler Tarihi gibi ağır kitaplar da yoktu. Bir kitaplık için ne büyük eksiklik!

Bizdeki örgütlenmeyi onlara anlattım. İlgiyle dinlediler. Hemen aralarında bir girişim komitesi oluşturup neler yapılabileceğini araştırmaya başladılar. Zaten, kitap olarak katılımcılığa yatkındılar. Kısa sürede, kitaplık örgütünü kuracakları kesindi.

3.

Eve döndüğümde kitaplığı boş buldum. Evet, kitaplık bomboştu! Bunca kitap nereye gitmişti? Büyük bir şaşkınlık içindeydim. Kitaplar kendiliklerinden bir yere gidemeyeceklerine göre, birileri, onları taşımış olmalıydı. Bir daha onları göremeyeceğim korkusuyla sarsıldım. Yalnızlık duygusu, tüm yapraklarımı sardı. "Neredesiniz, sevgili arkadaşlarım?" diye inledim.

Uzun bir süre masanın üzerinde unutuldum. Evde yoğun bir tedirginlik vardı. Evdekiler, kendi aralarında bile fısıltıyla konuşuyorlardı. Sanki, her an kapının çalmasını bekliyor gibiydiler. Ufacık bir gürültü bile, onları yerinden hoplatıyordu.

Öğretmenin babası, annesi de aynı evde oturuyorlardı. Öğretmenle eşi okula gittiklerinde, çocuklarına onlar bakıyorlardı. Öğretmenler de evin geçimini sağlıyorlardı. Bu, bir dayanışma örneğiydi.

Ne ki şu günlerde öğretmenin babası pek telaşlıydı. Oğlunun pervasızlığına kızılıyordu:

- Sendikaya gitme! Toplantılara, yürüyüşlere katılma! diye onu sık sık uyarıyordu.

Öğretmen sessizdi, düşünceliydi:

- Gitmesem olur mu baba, diyordu. Sendikada görevliyim.

- Sendika mı kalmış! diye sertleniyordu baba. Akşam başbakanı dinlemedin mi?

- İyi öyleyse susup oturalım!

- Ne yapacaksınız ya? Elinizden ne gelir? Bir günde toparlar, içeri atarlar hepinizi.!

Evde sık sık geçen bu tür konuşmaları dehşet içinde dinliyordum. Korkuyordum. Arkadaşlarıma bir ulaşabilsem! Belki Devrimler Tarihi, olup biteni bana açıklayabilirdi.

Öğretmenin babası, köylü olmasına karşın aydın bir insandı. Öteki kitaplardan duyduğuma göre, kitaplardaki kitapların çoğunu okumuştum. Devrimler Tarihi'ni bile gözden geçirmişti. Şimdiyse, aşırı telaş içindeydi.

Akşam, herkes televizyonun başına geçmişti. Gözlüklü saçsız başbakan, gözlerinden ateş saçarak haykırıyordu:

- Başlarına balyoz gibi ineceğiz!

Kimse sesini çıkarılmıyor, yorum yapmıyordu. Kimlerin başına balyoz gibi ineceklerdi? Kim ne suç işlemişti? Başbakan, televizyonda konuşurken, yumruğunu, sanki bir şeyi ezer gibi hınla masaya vurmuytu. Evdekilerin de gerginliğine bakılırsa, ülkede büyük toplumsal patlamalar oluyordu.

Öğretmenin babası, beni masanın üstünde görünce:

- Bu kitap nereden çıktı? diye parladı. Sesi; korku, kızgınlık doluydu.

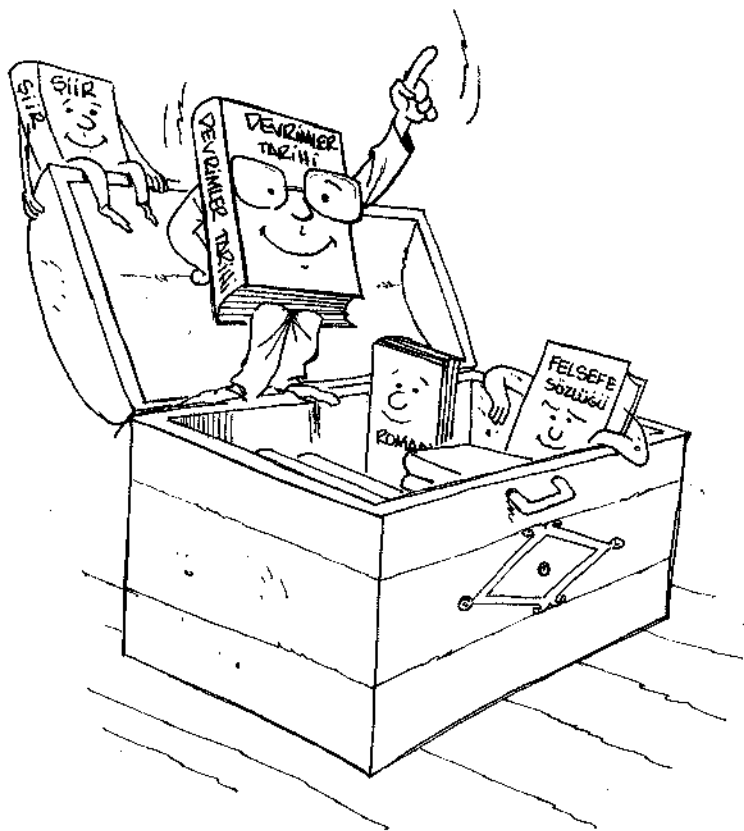
Öğretmen suçlu suçlu:

- Arkadaşıma vermiştim. Birkaç gün önce geri geldi, dedi.

- Hemen ötekilerin yanma götürün!

Ötekiler! Kimdi tekiler? Uzun uzun düşünmeye gerek yoktu. Gerçek gün gibi ortadaydı: "tekiler" benim sevgili arkadaşlarımdı! Demek ki, yakınlarda bir yerdeydiler. İim, buruk bir sevinçle titredi. Burada yalnız başıma, içinden çıkamadığım sorularla bulanıp durmaktansa, onlarla birlikte olmaya can atıyordum.

Arkadaşlarım, kitaplıkta olmadıklarına göre, daha iyi koşullarda değildiler. Bu, kesindi. Çünkü, kitaplar kitaplığa yakışırlar. Ancak şu anda, gözümde hiçbir şey yok! Yeter ki arkadaşlarımla yanıda olayım! Beni, onların yanma kim gtrecekse, elini çabuk tutsun lütfen!

Devran DEMİRAL

Öğretmen beni aldı, odadan çıktı. Başka bir odaya girdi. Ortalıkta kitap görünmüyordu. Köşedeki sandığı açtı. O da ne! Sandık kitap doluydu! İşte sevgili arkadaşlarım buradaydılar! Üst üste yığılmış, sessizce duruyorlardı. Anlamsız bir görüntü oluşturuyorlardı. Umarsızdılar. Ben de onların arama yavaşça bıraktım. Sandığın kapağı kapatıldı.

Birden kimseyi göremez oldum. Arkadaşlarımla iletişim kuramadım. Sanki bir boşluğa düşmüştüm. Neyse ki bir süre sonra kendime geldim. Hepimiz koyu bir karanlığın içinde, ne olacağımızı bilmeden öylesine duruyorduk...

Kendimi toparlamaya çalışırken, aşağıdan Devrimler Tarihi'nin güven veren sesi duyuldu:

- Arkadaşlar, ülkede büyük toplumsal patlamalar oluyor. İnsanlar, iki karşıt görüşe ayrılmış, birbirine giriyorlar.

Bir şiir kitabı söze karıştı:

- İyi ama, bundan bize ne?

Bir sessizlik oldu. Devrimler Tarihi'nin bu haklı soruya vereceği yanıtı bekledik.

- Bize ne olur mu? dedi Devrimler Tarihi. Olayların baş suçlusunu olarak bizi görüyorlar!

Çılgılık çılgılığa bağıştık:

- Nasıl olur! Biz ne yaptık ki?

Devrimler Tarihi, yine bir süre sustu; bizim yatışmamızı bekledi:

- Sevgili arkadaşlarım, tepkinizi anlıyorum. Sizi haklı buluyorum. Biz kitaplar, özgür düşüncenin ürünüyüz. İnsanlar, düşüncelerini bizim aracılığımızla açıklarlar, başkalarına iletirler.

Bir deneme kitabı ağlamaklı bir sesle tepki gösterdi:

- İyi ama, bunda ne kötülük var?

Devrimler Tarihi, bir süre suskun kaldıktan sonra, açıklamasını sürdürdü:

- Sen onu sayfalarına sor!

- Sayfalarım mı?

- Evet, sayfalarında bütün bu soruların yanıtı var!

- Özür dilerim sayın başkan...

Devrimler tarihi, bir ana sevecenliğiyle:

- Yok canım, dedi. Ne özürü! Tepkinizi anlıyorum.

Bir romanın akli karıştı:

- Ben, bu olaylarda, bizim ne suçumuz olduğunu tam anlayamadım!

Devrimler Tarihi sabırlıydı:

- Ben de onu açıklamaya çalışıyorum.

Bir araştırma kitabı araya girdi:

- Arkadaşlar, lütfen başkanın sözünü kesmeyelim!

- Önemi yok, dedi başkan. Konu, soru-yanıt yöntemiyle belki daha iyi anlaşılabilir. Lütfen anlaşılmayan noktaları sorun.

.....

- Evet, nerede kalmıştık?

- Biz, özgür düşüncenin ürünüyüz... Diye anımsattı deneme.

- Evet, bütün gürültü de burdan kopuyor zaten...

Bir şiir kitabı, tüm duygusallığıyla karşı çıktı:

- Nasıl olur! Nasıl olur!

Başkan, şiirin yatışmasını bekledi:

- Arkadaşlar, dedi. Düşünce hep ilerlemiştir. Ara sıra duraklamalar olmuşsa da, sonuçta ilerleme gerçekleşmiştir.

Şimdi sırasıydı; sordum:

- Bizi böyle sandığa tıkarak mı?

Bu soru, sandıktaki tüm kitapların duygularını yansıtıyordu sanki. Herkes sorumu onayladı:

- Bizi böyle sandığa tıkarak mı?

Başkan yine anlayışlıydı:

- Evet, bizi böyle sandıklara tıkmalarına karşın, düşünce hep ilerlemiştir.

- Bu bir çelişki değil mi? diye sordu deneme.

- Evet, çelişki gibi görünüyor ama, başka yolu da yok!

- Nasıl yani?

- Biz sandıklara girince, ortalıkta düşünce diye bir şey kalmıyor doğal olarak. O zaman insanlar kendilerini sorgulamaya başlıyorlar. Düşünce özgürlüğünün değeri daha iyi anlaşılıyor.

- Öyleyse, bizler ara sıra, böyle sandıklara tıklamayız değil mi? diye söze karıştı bir gülmece kitabı.

Durumun saçmalığını şakayla karışık ne güzel vurgulamıştı!

İnsan düşüncesinin özgürleşmesi için kitaplar sandıklara tıklılmahydı!

Başkan açıklamasını sürdürdü:

- insanlar, yaptıkları işin saçmalığını bir süre son-

ra anlıyorlar. Ancak iş işten geçmiş oluyor. Birçok bedel ödeniyor.

Bu bedel bizimle ilgili olmalıydı; sordum:

- Nasıl bir bedel bu?
- Kitaplar yakılıyor, insanlar öldürülüyor...

Yakılmak mı? Sandığın içine bir ölüm sessizliği çöktü. İşte bunu beklemiyorduk!

- Evet, diye ekledi başkan. Aydınlanma tarihinde bunun birçok örneği var. Zaman zaman, insanlar kitabı düşman olarak görmüşler, kötülüklerin kaynağı olarak göstermişlerdir. Sonuçta, kitaplar yakılmışlardır. Unutmayın ki, bizler, yanarken de insanları aydınlatırız!

Kimsede, ne soru yöneltecek merak, ne de yorum yapacak istek kalmıştı. Korku, tüm yapraklarımızı sarmıştı Anlaşılan söyleyecek sözü kalmadığından, başkan da sustu.

Sandığın içinde, sessiz, tedirgin bir bekleyiş ege-mendi. İnsan beyninin tüm düşünceleri yapraklarımızda yer alıyordu. Ne ki, aynı düşünceler, bizi bu karanlıktan kurtarmaya yetmiyordu! Üstelik, yakılma olasılığı da yüksekti!

4.

Sandığa tıkladığımızm beşinci günü, telaşlı ayak sesleriyle irkildik. Neler oluyordu? \oksa beklediğimiz kara gün gelmişmiydi? Yapraklarımız korkuyla titredi. İşte sandık havalandı. Gidiyoruz!

Haydi hoşça kaim, iyi insanlar! Bizleri yazan yazarlar, dizen basın emekçileri, satın alan okurlar... Belki de bir daha görüşemeyebiliriz!

İki kişinin taşıdığı sandık, bir süre sonra yere kondu. Üzeri örtüldü. Ayak sesleri uzaklaştı. Tedirgin bekleyişimiz sürüyordu.

Sandığın dibinden Başkan'm sesi duyuldu:

- Arkadaşlar, şimdilik tehlike geçti. Sanırım, güvenli bir yere taşındık. Burası, bir komşu evi olabilir.

Başkan'ın bu yatıştırıcı sözleriyle biraz olsun rahatladık. Şimdilik kurtulmuştuk. Ancak, yine sandığa tıklıydık. Karanlıkta birbirimizi göremiyorduk. Bu durum, biz kitaplar için utanç vericiydi. Çünkü biz, insanları aydınlatmak için yazılmıştık. Oysa şimdi, bir

sandığın içinde hapistik! İşlevsizdik! Tehlike sayılıyorduk! Bu ne keskin çelişkiydi!

Bir süre sonra, yine Başkan'ın sesi duyuldu:

- Arkadaşlar, umarım bu, geçici bir durumdur. Umarım, yakında yine aydınlığa kavuşuruz. İnsanlarla birlikte güzel günler yaşarız. O zamana değin sizden direnç bekliyorum.

Başkan, söyleyeceklerini toparlamak için bir süre sustu. Hepimiz, soluğumuzu tutmuş onu dinliyorduk. Şu anda onun yatıştırıcı sözleri, bize ilaç gibi geliyordu:

- Özellikle şiir kitapları kendilerine özen gösterinler. Çünkü onlar, aşırı duyarlı, aşırı alıngandırlar. Kötü etkilenmelerden kendilerini korumaları gerekiyor.

Sevgili başkanımızın elinden başka bir şey gelmiyordu. Dayanmalıydık! Direnmeliydik! Bu güç günlerde birbirimize karşı anlayışlı olmalıydık!

Öte yandan, öğretmeni de merak ediyorduk. Başına bir şey gelmesinden korkuyorduk. Babasına, sendikada görevli olduğunu söylemişti. Bu nedenle sendikaya gitmek zorunda olduğunu belirtmişti. Bu sorumluluk duygusu, başına iş açabilirdi. Çünkü "Balyozcu Başbakan" kimsenin örgütlü olmasını istemiyordu. Özellikle de öğretmenlerin!

5.

Günler sessizlik içinde geçiyordu. Bir gün sandık tekmelenmeye başlandı. Hepimiz neye uğradığımızı şaşırılmıştık. Sessiz çığlıklarla bağırıyorduk. Bu durum karşısında, elinden bir şey gelmeyen Başkanımız suskundu. Umursuz kalmak, gücüne gitmiş olmalıydı. Kaba güç karşısında, biz kitaplar ne yapabilirdik ki!

Tekmeleme sürüyordu, Yetmedi, kapaka açıldı, sandık ters çevrildi. Bir genç adam, üstümüze çıkıp tepinmeye, bizi çığnemeye başladı. Bu sırada bir tekme de bana geldi. Karşı duvara çarpıp yere serildim. Yapraklarım açık öylece kalakaldım.

Bozguna uğramıştık. Birbirimizle iletişimimiz kopmuştu. Genç adam, üstümüzde tepinirken, biryandan da bize, öğretmene sövüyordu. Ağza alınmayacak kötü sözler, üstümüze yağmur gibi yağıyordu. Sandıkta kapalı kalmaktan yakınırken, başımıza neler gelmişti! Bu işkence daha sürecek miydi?

Sanki bizim sessiz çığlıklarımızı duymuş gibi,

Terane BARAN'YORSKAYA

kurtarıcımız haykırarak içeri daldı. Bu yaşlı bir kadındı. Genç adama engel olmaya çalışıyordu:

- Yapma! Kurbanın olayım yapma!

- Bu pisliklerin burada ne işi var? diye bağırdı genç adam. Ağzından köpükler saçılıyordu.

- Bize güvendiler; buraya getirdiler!

- Başka götürecek yer bulamadılar mı? Benden izinsiz böyle bir şeyi nasıl yaparsın ana?

Kadıncağız, genç adamı bizim üzerimizden çekmiş, bir köşede yatıştırmaya uğraşıyordu:

- Bizi kendilerine yakın bulmuşlar. Ne diyebilirdim ki!

- Benim, kendileriyle aynı düşüncede olmadığımı bilmiyorlar mı ana? Daha önce akılları neredeydi? Almasalardı bu pislikleri!

- Öyle deme oğul! Onlar seni nasıl severler, bilirsin.

- Bırak ana! Onların sevgisi gerek değil bana! Şimdi yine, bana aldıkları giysiyi kakma başıma! Keşke almasalardı. Bugünkü aklım olsaydı, kabul eder miydim hiç!

- Onu demeyecektim ama, sen kendin açtın konuyu. Surda kapı komşuyuz. Baban öldükten sonra, bu-

günlere kimlerin yardımıyla geldiğimizi biliyor musun?

- Sus ana! Ne olursun sus!

- İşine gelmedi mi, sus diyorsun!

Genç adam, elini yüzüne kapatıp ağlamaya başladı. Anası da ağlıyordu. Biz kitaplar, ezilmiş, çiğnenmiş, yerlere serilmiştik. Yine de bu ilginç konuşmayı can kulağıyla dinliyorduk:

- İstemiyorum ana! Burada kitap mitap istemiyorum! Anlaşıldı mı!?

Kadıncağız, bizi iyice çiğnenip hırpalanmaktan kurtarmıştı. Oğlunu yatıştırıp kapıya götürdü:

- Tamam oğlum! Sen hiç merak etme! Hemen şimdi gider söylerim; gelsinler götürsünler kitaplarım!

Genç adam kapıdan çıkarken, yaşlı kadın, bizi bir bir toplamaya başladı. Ezilmiş, buruşmuş kapaklarımızı eliyle bastırıp düzeltmeye çalışıyordu:

- Cık cık! Olacak şey değil! Kitapların ne suçu var! Vah kuzucuklarım vah! Nasıl da hırpalanmışlar!

Oksaya oksaya, özür dileye dileye, bizi sandığa yerleştiriyordu:

- Kusura bakmayın! N'olur kusura bakmayın! Benim bu deli oğlan, aslında çok iyi bir çocuktur. Aklını

kimler çeldi bilmem! Son zamanlarda ona bir şeyer oldu. Kimseyi tanımaz oldu. Artık kimsenin sözünü dinlemiyor!

Kadıncağzın, bu içten tutumu, bizi derinden etkilemişti. Konuşabilseydik, ona fazla üzülmemesini, bu türden bir davranışı beklediğimizi söyleyecektik.

Sevecen okşayışlarla sandığa yerleştirildik. Kadının sözleri, giderek bir sevgi türküsüne dönüşmüştü. Avutucu, bağışlaına... Doğrusu, ağır bir dayaktan sonra, böylesi sözler, çok hoşumuza gitmişti.

Komşudan, yeniden öğretmenin evine getirildik. Yeniden kitaplığa dizilmeyi, eski güzel günlere kavuşmayı ummuyorduk. Çünkü, ülkede ilerici güçlere karşı uygulanan baskı gittikçe yoğunlaşıyordu. Bunu, sandığın aralıklarından bize ulaşan tasalı, korkulu, kaygılı sözlerden anlıyorduk:

- Başkentte bin kişiyi tutuklamışlar!
- Sendikalar, dernekler kapatılmış!
- Radyoda, yasak kitapların listesi yayımlandı.
- Bizim kitapların çoğu listede!
- Evinde yasak kitap bulduranlar tutuklanıyormuş!

Artık bundan sonra kitaplığı yerleştirilmek, uzak bir düş gibi görünüyordu. Anlaşılan, yine bir yolculuğa

çıkacaktık. Şimdilik, yakmaktan sözeden yoktu. Bu, hiç yoktan iyiydi. Öbür sıkıntılara katlanmak, bize pek güç gelmeyecekti.

Öte yandan, bizi seven insanları, böyle güç durumlarla karşı karşıya getirmiş olmaktan utanıyorduk. Suçluluk duygusu kaplamıştı tüm benliğimizi. Kimbilir, belki de, bu duygularla dolu olduğumuzdan, sandık bir kat daha ağırlaşmıştı!

Evimizdeki konukluğumuz uzun sürmedi. O gece, yeni bir yolculuğa çıktık! Sandığı taşıyanlar, sessiz adımlarla on dakika yürüdüler. Sonra yere bırakıldık. Birden gürültüler gelmeye başladı. Ne olup bittiğini anlamaya çalıştık. Arkamıza-önümüze, sağımıza-solumuza güm güm taşlar iniyordu.

Bir süre sonra gürültüler dindi.

- Haydi hoşça kalın, sevgili kitaplar! dedi bir ses.

Bu sesi tanıyorduk. Bu öğretmenin sesiydi. İçimiz acıyla burkuldu.

Demek, burada uzun süre kalacaktık.

- Hiç olmazsa, burada güvenliktesiniz!

Acaba nasıl bir güvenikti bu? Sakın, bir öncekine benzemesin!

Öğretmen, bizim kaygımızı anlamış gibi, açıklamasını sürdürdü:

- Şimdi bir mağaradasınız. Őstünüzü taşlarla kapattık. Sizin burada olduğunuzu kimse bilemez!

Eh, göreceğiz! Kimin ne yapacağı belli olmuyor ki!

Sonra, adımlar uzaklaştı. Őşte yine yalnız, yine biz bize kalmıştık. Acaba nasıl bir ortamdaydık?

Ortalık biraz aydınlanmıştı. Sandığı gizleyen taşların arasından sızan ışık, bize değin ulaşıyordu. Demek sabah olmuştu! Günışığı günaydın! Bugün nerele-re gideceksin bakalım? Sayfalarımnda anlatılan dağlara gidersen, sarp kayalarda açan çiçeklere selam söyle!

Aşağılardan, sandığın dibinden gelen öfkeli bir çığlıkla yerimizden sıradık:

- Şekil yanımdan! ık dışarı! Seni çağıran oldu mu?

Bu, bir araştırma kitabıydı. Ne olduğunu merak ediyorduk. Haber abuk duyuldu: Bir kk böcek, tahtaların aralığından içeri girmişti. Bir kitap için bundan korkunç ne olabilirdi!

Böcek, sandığa girdiğiyle kalsa iyiydi. "Yavaş yavaş yapraklarımızın arasına dalar, bizi kemirmeye başladı. Tadımız hoşuna gitmişse, yuvasını bile burada yapardı. Őşte, zavallı araştırma kitabı, bu tehlikeyi sezdiği için, bu çağrısız konuğu uzaklaştırmak, sandıktan kovmak istiyordu:

- Defol buradan, seni görmek istemiyorum!

iyi de, bunları duyan kim? Kitaplar, ancak kendi aralarında iletişebilirler. Onları başka kimse duyamaz ki! İşte o yüzden, böcek kendi işine bakıyordu...

Sandıktaki tüm kitaplar korku içindeydik. Bir böcekle kalsa iyi... Ya başkaları da gelirse! Bu olasılık, tüm yapraklarımızı titretiyordu.

Şimdilik bir böceğimiz vardı. Aşağı yukarı dolaşiyor, bizi tedirgin ediyordu. Böceğin yaklaştığını sezen kitap kapağını sımsıkı kapatıyor, kendini dışarıya karşı kilitliyordu. Böylece böcek, içimize işleyemiyor, kendine uygun bir ortam bulamıyordu. Yine de sandıktan çıkmamakta direniyordu.

Biz böcekle uğraşırken, ansızın bir çığlık duyduk:

- Yetişin, her yeri su bastı!

Bağırın bir şiir kitabıydı.

Eyvah, işte şimdi işimiz çok kötüydü! Böceğe karşı, sımsıkı kapanarak önlem alabiliyorduk. \k yukardan sızan suya karşı ne yapabiliirdik? Elimizden bir şey gelmiyordu; umarsızdık. Şiir kitabının yakarışları bizi derinden yaralıyordu. Aşağıdan, başkandan da ses gelmiyordu. Belki de bir şey yapamadığından dolayı utanıyordu...

Biz böyle bunalmışken, bizi gizleyen taşların alındığını duyduk. Ne oluyordu? "Yeni bir yolculuk mu başlıyordu?"

- Ah benim zavallı kitaplarım! diyordu sevecen bir ses. Başınıza gelmedik kalmadı!

Evet, bu oydu! Bu, öğretmendi! Nasıl sevindik! Bu güç durumda, işte yine yanımızdaydı!

- Yağmur yağdığını görünce, aklıma siz geldiniz. İyi ki gelmişim; mağaranın tavanından sızan su, tam üstünüze damlıyor.

Öğretmen, sandığın çevresindeki taşları aldı. Sandığı su damlamayan kuru bir yere çekti.

- Artık burada üstünüze su damlamaz. Yanımda plastik bir örtü getirdim. Onunla, sandığı bir güzel sardım mı, size artık bir şey işlemez.

İçimizde dolaşan böcekten haberi yoktu ki! Plastik örtüyü sandığa sardı. Taşları yeniden yerleştirdi; sandığı belirsiz etti.

- Haydi hoşça kalın, dedi. Ülke baskı altında. Sizin için burada kalmak daha iyi. Hiç olmazsa güvenliktesiniz. Kimbilir bir daha ne zaman kavuşuruz!

Adımlar uzaklaştı.

Şiir kitabı iki üç damla yağmur almıştı, durumu pek kötü değildi. Sırtındaki ıslaklık bir süre sonra kururdu. Suyun bıraktığı izi, artık bir onur belgesi gibi taşıyabilirdi.

Şimdi artık, böceklerin sandığa girme tehlikesi de kalmamıştı. Dışımıza sarılan plastik örtü, bizi iyice korumaya almıştı. İçimizdeki böcek mi? Bakalım... Onu da zamana bırakacağız. Ya biz ona alışacağız, ya da... Evet, hoş bir şey değil ama, ya da o açlıktan ölüp gidecek! Böylece biz de kurtulacağız.

6.

Mağarada taşların altında kaç ay, kaç yıl kaldık bilmiyorum. Çünkü, belli bir süre sonra, günleri, ayları saymanın yararsız olduğunu anlamıştık. Zamanı unutmakla bu sıkıntılı günleri daha kolay geçireceğimize ortadaydı.

Üstümüzdeki taşların alınmaya başladığını duyumsadık. Sanki kış uykusundan uyanmış gibi uyuştuk. Kimselerden ses çıkmıyordu. Kimse ne olduğunu da merak etmiyordu. Kimse tepki göstermiyordu. Duyarsızlaşmıştık...

Yeni bir yolculuk başladı. Nereye? Bu, yolculuğun süresine göre anlaşılabilirdi. Eve dönüyorsak, yolculuk on dakikadan fazla sürmemeliydi.

Evet, işte durduk. Demek ki evdeyiz! Acaba yine kitaplığa dönebilecek miyiz? Yine sıra sıra dizilip eski güzel günlerdeki düzenimize kavuşacak mıyız?

Sandığın kapağı açıldı. Parlak bir ışık bizi kendi-

mize getirdi. Uyuşukluğu üzerimizden attık. Kendimize geldik. Yine o eski meraklı kitaplar olduk.

Öğretmen, bizi birer birer sandıktan çıkarıp silke-
liyordu. Havada toz tanecikleri uçuşuyordu. Bu sırada,
bir öykü kitabının arasından, yere kara, küçük bir nes-
ne düştü. Bu bir öykü kitabının yaprakları araşma gir-
meyi başarmış, ancak orada sıkışıp kalmış böceğin
ölüsü idi. Öğretmen, sağ olup olmadığını anlamak için
parmağı ile dokundu:

- Demek içinize böcek de girdi! Vah benim güzel
kitaplarım!

Biz sandıktan çıktıkça öğretmenin şaşkınlığı da
artıyordu:

- Ne olmuş size böyle! Sanki biri, sizi ayaklarının
altına alıp çiğnemiş! Yamru yumru olmuşsunuz! Savaş-
tan çıkmış gibisiniz!

Ne diyebilirdik? Demek ki, ilk saklandığımız evin
delikanlısının bizi nasıl çiğnediğinden haberi yoktu.
Anlaşılan, kimse ona bu olaydan söz etmemişti. Kom-
şu kadın, utancından bir şey söylememiş olmalıydı.

Silindik, tozumuz alındı. Şimdi, kitaplığa mı gide-
cektik? Hayır, kitaplığa gitmiyorduk. "temden sandığa
yerleştirildik. Öğretmen bizden özür diliyordu:

- Kusura bakmayın; sizi kitaplığa yerleştiremiyo-
rum. Ortam henüz düzelmedi. Ne yazık ki, hala sizi

suçluyorlar. Kitap arayıcıları ortalıkta kol geziyor. Sizin başkasının eline geçmenizi istemem! O nedenle, belirsiz bir süre daha sandıkta kalacaksınız.

Eh, kalırız ne yapalım! Alıştık nasıl olsa! Bu kez uzaklara gitmedik. Üçüncü yolculuğumuz, köy ovinin alt katında bitti. Öğretmen, yine bir örtü ile sandığı sardı, sarmaladı. Üzerimize de öteberi koyup belirsizleştirdi.

- Haydi kaim sağlıkla, dedi. Ara sıra gelir sizi yoklarım!

Şimdilik, bu bile bizi sevindirmeye yetti. Böylesi, mağarada, taşların altında kalmaktan bin kat daha iyiydi. Böceklenme, ıslanma, çürüme korkusuyla geçirdiğimiz o sıkıntılı günleri anımsamak bile istemiyorduk.

Burada, anlaşılan bir merdiven altındaydık. Aşağıya inenlerin, yukarıya çıkanların ayak sesleriyle avunuyorduk. Yavaş inip çıkan birisiyse, bu, ya anne ya da babaydı. Öğretmenin eşi de yavaş inip çıkıyordu. Öğretmen ise, koşa koşa iniyor, koşa koşa çıkıyordu.

Ara sıra üstümüz açılıyor, aramızdan bir kitap okunmak için almıyordu. Onu mutlu bir kitap sayıyorduk. Ülkede ne olup bittiğini bu arkadaşımızdan öğreniyorduk. O, dışarda duyduklarını bize aktarıyordu:

- Kitap arayıcıları, öğretmenin arkadaşının evini

basmışlar, bütün kitapları çuvala doldurup götürmüşler!

- Bir başkası, korkusundan, kendince sakıncalı gördüğü kitapları sobada yakmış!

- Bir başkası da, kitaplarını çuvala doldurup apartmanın havalandırma boşluğuna sallandırmış!

Kitap öyküleri böylece sürüp gidiyordu. Bütün bunları duyunca da, burada bulunduğumuza seviniyorduk.

Bir süre sonra, merdivenler yalnızca yavaş inip çıkanlara kaldı. Artık, hızlı hızlı inen, koşa koşa çıkan öğretmen, yanımıza uğramaz oldu. Bunun nedenini bir türlü anlayamadık.

Türlü olasılıklar atıldı ortaya:

- Hapse atılmış olabilir miydi?
- Başka bir yere atanmış, olabilir miydi?
- Hasta olabilir miydi?

Bir olasılık daha vardı... Ancak onu kimse düşünmek istemiyordu: "foksa öğretmen ölmüş müydü? Bunu, kimse apaçık ortaya atamadı; hep içimizde kaldı.

Artık sandığı açan da yoktu. Ara sıra öğretmenin babası, yanımıza uğruyor, orada olup olmadığımıza bakıyordu. Sandığın üzerine örtülmüş olan kilimi çe-

kiştirip düzeltiyordu. Anlaşılan, yıllarca burada kalacaktık. Geleceğe ilişkin kimse bir görüş ileri süremiyordu. Sandığa derin bir sessizlik egemendi.

Orada uzun bir süre kaldık. Yıllar sonra, üstümüzdeki öteberi alındı. Örtümüz açıldı. Güneşiği, tahlaların aralıklarından içeri sızdı. Koyu karanlık, yerini alaca karanlığa bıraktı.

İki kişi, sandığın kulplarından tutup merdivenlerden çıkarmaya başladılar. Bu kez nereye gidiyorduk? Artık kitaplığa döneceğimiz umuduna kapılmak istemiyorduk. Daha önceki taşınmalarımızda, bu umudumuz hep boşa çıkmıştı, \feni bir düşkırıklığı yaşamaktan korkuyorduk.

Deneyimlerimiz bizi yanıltmadı; kitaplığa uğramadık. Bu kez, bir traktörün römorkuna konduk. Anlaşılan uzun bir yolculuğa çıkıyorduk. Yola koyulduk. Zıplaya zıplaya gidiyorduk. Anayoldan çıkmış olmalıydık. Demek ki bir tarlaya gidiyorduk. Bir süre sonra durduk, indirildik. Sarmalanıp bir yığının altına gömüldük. Acaba nasıl bir yığındı bu?

Nemli, sıcak bir hava sandığın içini doldurmuştu. Bir de alışık olmadığımız keskin bir koku...

Bir ansiklopedi açıkladı:

- Arkadaşlar, bir gübre yığınının altındayız!

Ülke, yine ağır baskılar altında olmalıydı. Kitap,

yine başsuçluydu anlaşılan. İnsanlar, evlerinde basılı bir kağıt bile bulundurmaktan çekiniyorlardı belki de. Öyle olmasa, bizi gübre yığınının altına hangi akıl sokabilirdi?

Nemli sıcak, bizi iyice bunaltmıştı. Yapraklarımız kabarıp sararmaya başlamıştı. Bu gidişle, kısa sürede küflenip çürümemiz kaçınılmazdı.

Birkaç gün sonra, altında bulunduğumuz yığından gübre alındığını duyumsadık. Yoksa, buradan çıkarılıyor muyduk? Şimdiye değin bulunduğumuz en olumsuz koşullardaydık. Bir kitap için bundan kötüsü olamazdı. Ancak, umudumuz boşa çıktı. Gübre alanlar, işleri bitmiş olmalı ki, bize ulaşmadan uzaklaştılar.

Artık sonumuz gelmişti. Anlaşılan, bizi böylece çürüyüp yok olmaya bırakmışlardı! Arkadaşlardan kimsenin sesi çıkmıyordu. Bir avutucu söz, bir öneri, bir yakınma... Hayır! Suskunduk! Ancak onurluyduk da! Sandıktaki sessizlik, direncin türküsü gibiydi.

7.

Bir gün, gübre yığını telaşla yarıldı. Sandık ortaya çıkarıldı, ters çevrildi. Biz kitaplar ortaya saçıldık. Temiz hava bizi kendimize getirdi. Çevremizde üç kişi vardı. Birini tanıyordum. Bu, öğretmenin babasıydı. Ötekiler, bir genç adamla, fötr şapkalı yaşlı birisiydi.

Acaba ne yapacaklardı?

Öğretmenin babası pek tedirgindi:

- Gübre yığının bozulmuş görünce "eyvah kitapları bulmuşlar" dedim. Hele ki yığının öbür yanından almışlar. Sandığa ulaşamamışlar.

- Yığından gübre alabileceklerini ben söyledim, dedi, fötr şapkalı. Altında kitap saklı olduğunu nerden bilirdim?

- Doğru, dedi öğretmenin babası. Büyük tehlike atlattık. Ya kürekleri sandığa takılsaydı!

- O zaman ayıkla pirincin taşını!

- Kitapların iç kapaklarında dayımın adı yazılı, dedi genç adam. "Kitaplar bizim değil" de diyemezdik.

Demek genç adam, öğretmenin yeğeniydi.

- İşte hep olumsuz bakıyoruz, dedi, fötr şapkalı. Belki de hiçbir şey olmazdı. Sandığı bulsalar bile, hemen gidip karakola bildirmezlerdi belki de.

- Belki de... dedi öğretmenin babası.

- Ben emekli olmadan önce, bir gün sınıfa müfettiş gelmişti. Sınıf kitaplığında, çocuklara önerilmemiş bir kitap bulmuştu da epey sıkıntı çekmiştim. Neyse ki, müfettiş anlayışlı birisiydi de, soruşturmaya gerek duymadı.

Demek ki, fötr şapkalı, bir emekli öğretmendi.

- Karakoldakilerin, sizin müfettiş gibi anlayışlı olduklarını hiç sanmıyorum! dedi öğretmenin babası.

Bizi, yazar, adlarımıza, türlerimize göre iki kümeye ayırıyorlardı. Genç adam, eline aldığı kitabın adını, yazarını okuyordu. Emekli öğretmen de:

- Şuraya koy!

- Buraya koy! diyordu.

Kimi kitapları da eline alıyor, evirip çeviriyor, kararsız kalıyordu.

- Şimdilik bunları da şuraya bırakalım, diyordu.

Böylece, üçüncü bir küme oluşuyordu.

Devrimler Tarihi'nin bulunduğu küme oldukça büyümüştü. Ben üçüncü kümede yer alıyordum. Hepimiz büyük bir merak içindeydik. Neden böyle ayrılıyorduk? İçimizden hiçbir kitap, bu soruyu yanıtlamıyordu.

Bir süre sonra, korkunç gerçekle karşı karşıya kaldık. Emekli öğretmen küçük kümeyi gösterdi:

- Şu kitaplar sakıncasız!

Sonra da büyük büyük kümeyi gösterdi:

- Şu kitaplar yaramaz!

Demek ki, emekli öğretmen, bilirkişi olarak buradaydı.

Benim bulunduğum küme nasıl nitelenecekti? "Sakıncasız" mı, "Yaramaz" mı?

- Bu kümeyi yeniden elden geçirelim, dedi, emekli öğretmen.

Yeniden, tek tek incelemeye alındık. Sonuçta, hepimiz sakıncasız kümeye geçirildik. Şimdi, aşağı yukarı, eşit iki küme oluşturmuştuk.

Emekli öğretmen, genç adama seslendi:

- Hadi bakalım!

Acaba genç adam ne yapacaktı? Merakla izlemeye başladık.

Ama... O da ne! Genç adam, cebinden çıkardığı, kibriti çakıp "yaramaz" kümeyi tutuşturamaz mı!

Arkadaşlarımız cayır cayır yanmaya başladılar. Sessiz çığlıklar atıyorlardı. Ancak, kimse onları duymuyordu.

Çevremizdeki üç kişi, üzgün bakışlarla yanan kitapları izliyorlardı. Kitapların alevi, akşamın alaca karanlığında yüzlerini aydınlatıyordu. O zaman, Devrimler Tarihi'nin yıllar önce söylediklerini anımsadım:

"-Biz kitaplar, yanarken de insanları aydınlatırız!"

O söz, kuşkusuz başka anlamda söylenmişti. Ancak, şu andaki duruma öyle uyuyordu ki...

"Aramaz" kitaplar, yanmış, kül olmuşlardı. Bu küllerin ortasında, kararmış kırmızı kalın kapaklarıyla yanmakta direnen Devrimler Tarihi, bir anıt gibi görkemli duruyordu.

- İşte bak! dedi öğretmenin babası. Bunlar niye yanmadı acaba?

- İçindeki yazıların sağlamlığından, gerçekçiliğinden olacak, dedi, emekli öğretmen.

Bu acı şakaya öteki ikisi, yine üzgün gülümseyişlerle katıldılar.

Genç adam kıyamadı:

- Bunları yakmasak olmaz mı? dedi.

- Bize kalsa olur, dedi emekli öğretmen. Ama, asıl sakıncalı görünenler bu tür kitaplar. Başımızın belaya girmesini istemeyiz değil mi?

Öteki ikisi umarsızca başlarını salladılar. Genç adam, önceki önerisini geri aldı:

- Doğru! dedi. İki kitap için insanları hapse atıyorlar!

- Üstelik, suç örgütüne üye olmakla suçluyorlar, dedi öğretmenin babası.

Emekli öğretmen kestirip attı:

- Bu kitaplardan kurtulmalıyız!

- İyi ama, gördünüz yanmıyor, dedi, genç adam.

- Kolayı var! dedi öğretmenin babası.

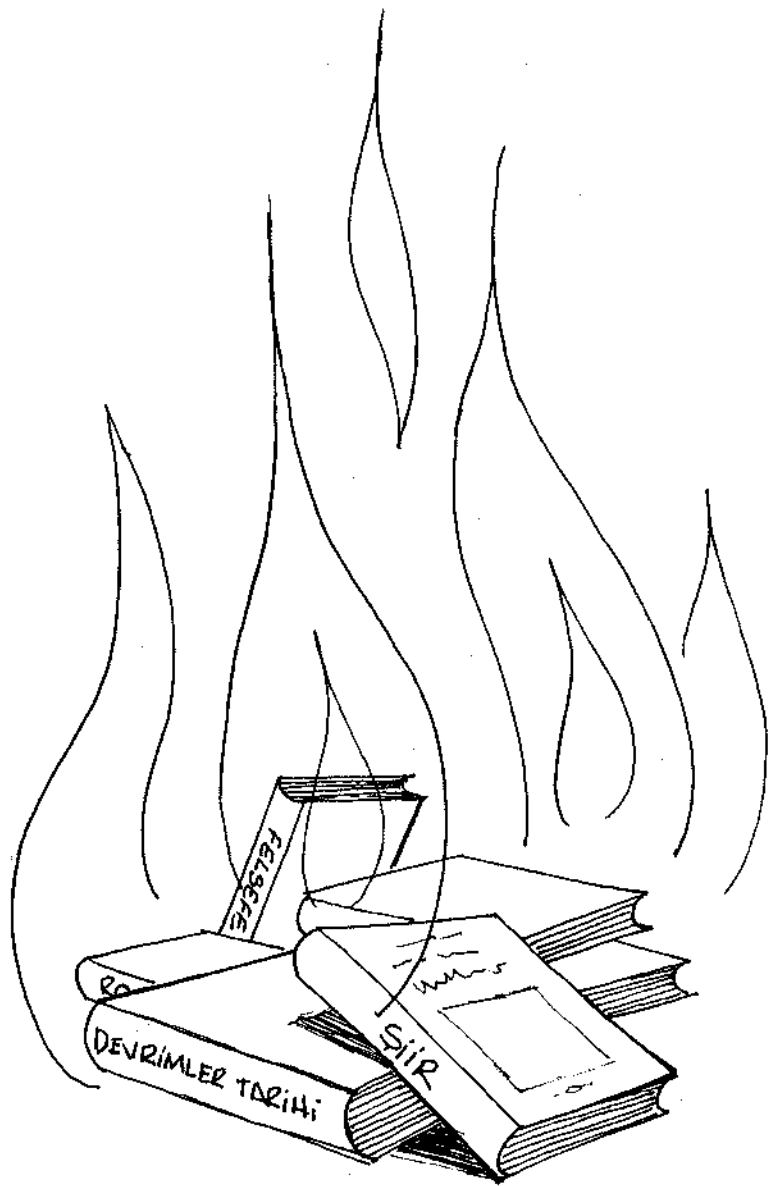
-Nasıl?

- Mazot!

- Mazot mu?

- Evet, kitapların üzerine mazot dökersek, kolayca yanar!

Genç adama, birşey söylemeden gitti, traktörün arkasındaki sandıktan bir küçük kutu aldı. Traktörün mazot filtresini gevşetti. Kutuyu filtrenin altına tuttu, şırl şırl akan mazotla doldurdu. Sonra da kitapların üzerine döktü. Kibriti çaktı. Mazota bulanmış kitaplar, mavi bir alevle, cayır cayır yanmaya başladı.

Biz "sakıncasızlar" bu acı olayı üzüntüyle izliyorduk. Elimizden birşey gelmiyordu. Bütün bunlar olup biterken, öğretmenin hiç adı geçmiyordu. Acaba nelerdeydi? Bizim başımıza gelenlerden haberi var mıydı? Burada olsaydı, yakılmamıza izin verir miydi?

"Sakıncasızlar" yeniden elden geçtik. İç kapağımızda, alındığımız tarih, ad, imza gibi kayıtlar vardı. Bunlar da bir sakınca yaratabilirdi. O nedenle, iç kapaklarımız yırtılıp ateşe atıldı. Böylece, iyice sakıncasızlaştırıldık! Kalanlarımız, yeniden sandığa doldurulduk, köyün yolunu tuttuk.

Anmaktan kurtulmuştuk. Sevinmeli miydik? *Yanan* arkadaşlarımızın, sessiz çığlıkları sinmişti, yapraklarımıza. Arkadaşlarımızın acısı, kurtulma sevincimizi bastırıyordu. Sandığın yarısı boşalmıştı. Artık başkanımız da yoktu.

"temden kitaplığa yerleştirilmek, artık kimsenin umurunda değildi. Kimsede böyle bir istek kalmamıştı. Ha kitaplığa dizilmişiz, ha sandığa tıklanmışız... Artık, bizden kimseye zarar gelmeyeceği anlaşılmış olmalı ki, kitaplığa gelişigüzel bırakıldık...

Bugüne değin büyük sıkıntılar yaşamıştık. Bunların hepsine birlikte katlanmış, birlikte göğüs germiştik. Ancak şimdi durum değişti. Acımız büyüktü. Arkadaşlarımızı yitirmiştik. Kırgındık. Küskündük. Kime? Bizi yakanlara mı? Hayır! Onlar, korkularından

bizi yakmışlardı. Asıl kızgınlığımız, öfkemiz, ülkeyi baskı altına alanlardı. İnsanları iki karşıt kümeye ayırıp, birbirine kırdıranlardı. Kitap aklımız, bize doğruyu böyle gösteriyordu.

8.

Kitaplıkta öylesine işlevsiz durduğumuz bir gün, kapı açıldı, içeriye öğretmen girdi. Şimdi, yapraklarımı kanat gibi çırpısam, uçsam öğretmenin omuzuna konsam! Sevincim öylesine büyük! Ben, kitap olduğumu unutup öyle bir coşkuya kapıldım ki, kitaplıktan pat diye yere düştüm.

Öğretmen karşımızda durmuş, üzgün bakışlarla bizi süzüyordu. Benim, durup dururken yere düşmem onu şaşırtmıştı. Beni yerden aldı. Kapağımın tozunu ceketinin yeni ile sildi. Dudağında acı bir gülümseme belirmişti. Kapağımı açtı, iç kapağımın yırtılmış olduğunu gördü. Parmağını, yırtık boyunca aşağı doğru sürdü, indi. Sanki, yaramı iyileştirmek, acımı dindirmek istiyordu.

O sırada eşi girdi içeri. Öğretmen beni gösterdi:

- Bu kitabı tanıyor musun?

Eşi beni alıp inceledi:

- Nasıl tanımam! dedi heyecanla. Bu, benim okumak için bir türlü fırsat bulamadığım kitap!

- Evet, son aldığım kitap! Sen okumaya hazırlanırken bir arkadaş ödünç almıştı...

- Sonra da...

- Evet, sonrada, sandığa girmişti!

- Şimdi artık okuyabilirim.

- Elini çabuk tut; ne olacağı belli olmaz! Bakarsın bu gece...

Öğretmenin bu şakasına eşi tepki gösterdi:

- Yağma yok! Artık bizi korkutmak o denli kolay değil!

Öğretmen, eşinin üstüne üstüne gitti:

- Ne değişti ki?

Öğretmenin eşi kitaplığı gösterdi:

- Bu kitaplar boşuna mı yandı?

Öğretmen, başını salladı, eşini onayladı.

- Belki inanmayacaksın ama dedi. Bu kitap beni görünce sevindi.

- Nasıl bildin?

- Ben içeri girince, kitaplıktan pat diye yere düştü.
- Belki eğreti duruyordu da, sen kapıyı açınca sar-sıntıdan yerinden oynayıp düştü.

- Belki... Ama bana öyle gelmiyor!

- Sen zaten hep böyle ilginç şeyler düşünürsün!
Belli olmaz, biraz sonra, kitaplarla konuşmaya başlar-sın!

Eşinin bu şakası, öğretmenin dudaklarında hep duran gülümsemenin, yüzüne yayılmasına neden oldu:

- Belli olmaz!

Şaka da olsa, bizim duygularımızı yansıtıyordu konuşmaları. Ah bir konuşabilsem, neler anlatırdım!

9.

Şimdi artık kitaplığın yeni bir ilgilisi var: Evin küçük kızı... Önce tüm kitapları indirdi. Kitaplığı, kitapları silip tozunu aldı. Bizi, türlerimize göre ayırdı. İnce, becerikli parmaklarıyla okşaya okşaya, incitmekten korkarak kitaplığa yerleştirdi.

Küçük kız, aramıza yeni bir kitap koydu. İnce bir kitap... Kapağında çocuklar, kuşlar, kelebekler bulunan... Bu kitap şiir kitabı... Kitaplığa yeni bir hava geldi. Aramıza yıllar sonra, yeni bir arkadaş katılıyordu. Hepimiz, onu coşkuyla karşıladık:

- Hoş geldin kardeş!

-Hoş bulduk!

Öyle coşkuluyduk ki, kitaplıktaki tüm kitaplar, ona tek tek "hoş geldin" dedik. Kitapçık, bu yoğun ilgi karşısında şaşkındı.

Hızımı alamadım, kitapçığın soluk almasına za-

man bırakmadan, sordum:

- Neler var içinde?

- Çocuk şiirleri...

Aramızdan biri heyecanla haykırdı:

- Bu kitabı öğretmen yazmış!

Kitaplıktaki tüm kitaplar bir ağızdan sorduk:

- Öyle mü?

Şiir kitabı utangaç utangaç yanıtladı:

- Evet... Kapağımı görmediniz mi?

Gerçekten de kapağında öğretmenin adı yazılıydı.

Yıllar önce, eşinin öğretmene takıldığını anımsadık: "Ne zaman bir kitabın çıkar, o zaman daha çok sevinirim."

Şimdi, öğretmen çok mutlu olmalıydı. Artık o bir şairdi! Demek ki, aramıza öğretmenin başka kitapları da katılacaktı!

Birkaç gün sonra da, eski bir arkadaşına kavuştuk. Onu aramızda görünce epey şaşırдық. "Nasıl olur?" dedik. "Böyle yıpranmamış, yepyeni!" Hani tarladaki korkunç yakımda yanmamakta direnmişti de, üstüne mazot dökerek... İşte o arkadaş, sevgili başkanımız Devrimler Tarihi aramızdaydı! Onu heyecanla karşıladık.

Coşkulu alkışlarla sevgimizi gösterdik.

Devrimler Tarihi, yanıp kül olmamış mıydı? Yoksa; yokedilen tüm güzellikler gibi, o da, kendi küllerinden dirilerek yeniden yaşam mı, bulmuştu? Yeniden bize ışık tutmaya, yaşama tat katmaya mı gelmişti?

Doğaldır ki, Devrimler Tarihi, kendi küllerinden dirilmemişti. Kitapçıdan alınıp aramıza konmuştu. Ne ki, biz, onun kendi küllerinden dirildiğine inanıyorduk. Onun sayfalarında, kendi küllerinden dirilenlerin öyküleri vardı. Onu yeniden, oybirliğiyle başkan seçtik.

Artık kitaplığın yaraları yavaş yavaş sarılıyordu. Derlenip toparlanıyorduk. Boşalan sergenler, yeni kitaplarla doluyordu. Eski güzel günler, yeniden geri geliyordu. Hele, evin küçük kızı, içimizden birini, okumak için çekip alınca, gerçek işlevimize kavuşmanın coşkusuyla yapraklarımız pır pır ediyordu.

10.

Bugün, kendimizden kuşkuya düştük. İlk kez kitap olduğumuzdan utandık. Hiç bu denli aşağılanmamıştık. Evet, kimi dönemlerde başsuçlu sayılmıştık. Çiğnenmiştik, yakılmıştık, ancak onurumuzdan bir şey yitirmemiştik. Hep kitap olarak kalmıştık.

Bizi üzen olaya gelince: Akşam, televizyon haberleri veriyordu. Polisin bir suç örgütünü yakaladığını bildiriyordu. Sanıkların önünde, masanın üstünde yakalanan suç aletleri sergilenmişti. Silahlar, mermiler... Bir de kitaplar! Evet, silahın yanma kitabı da suç aleti olarak koymuşlardı!

Öğretmen, kitaplığın önüne geldi. İki eliyle, yurkardan aşağıya, sağdan sola bizi kucaklamasına okşadı:

- Görüyor musunuz yaptığınızı! dedi. Artık insan öldüren silah kadar tehlikelisiniz!

Öğretmenin eşi pek öfkeliydi:

- Bunu özellikle yapıyorlar! İnsanların kafasına,

kitabın da silah kadar tehlikeli olduğunu sokmak istiyorlar!

Öğretmen eşini onayladı:

- İşte on ikiden vurmak diye buna derler! İnsanların aydınlanmasını istemiyorsan, kitabı silahın yanına koyarsın işi biter!

- Hem insanlar niye kitap okusunlar ki! Televizyon kitabın yerini aldı. Amaç, hoşça vakit geçirmek değil mi!

• - Şimdi artık herkes aydın! Herkes, herşeyi biliyor! Öyle eline kitap alıp günlerce okumanın anlamı ne!

- Nasıl olsa bizim için başkaları düşünüyor!

- Her sorunun yanıtı hazır! Hap gibi al, yut, bilgilen, aydınlan!

Evet, anlaşılın öğretmenler de bizimle aynı kaygıları paylaşıyorlardı. Onlar da insanların artık kitap okumadığından yakmıyorlardı. Eleştirilerinde yerden göğe haklıydılar. Bu birliktelik bizi avutmaya yetti. Kimbilir, toplumda, öğretmenler gibi düşünen kaç milyon kişi vardı!

Öğretmenle eşi, kimi insanlara yönelttikleri bu keskin eleştiriden yorgun düşmüşlerdi sanki. Bir süre sustular. Kendilerini dinlediler. Ne yaman öfkelenmişlerdi öyle, kitabı, silahın yanında görünce!

Öğretmen kendini toparlardı gülümsedi:

- Yeni bir öykü yazacağım, dedi.

Eşi ilgilendi:

- Ya! Konusu ne?

- Kitaplar! Kitapları anlatacağım!

Sonra kitaplığın önüne geldi, bakışlarıyla bizi okşadı:

- Bizim kitapların öyküsünü anlatacağım; çiğnenen, örselenen, yakılan...

Masanın üzerinde beni gördü, eline aldı:

- Bu kitabı okuyor musun?

- Evet, bugün başladım.

Öğretmenin gözleri ışıklandı, sesi coşkulandı:

- İşte, bu kitabın öyküsünü yazacağım!

- Peki öyküne bir ad buldun mu?

Öğretmen gülümsedi:

- Ben bir ad buldum; ama sen olsan nasıl bir ad koyardın?

- Nasıl bir ad mı koyardım? Kitapları anlattığına göre "Kitaplarım" olabilir.

- Evet, çok yaklaştın; öykümün adı "Sevgili Kitaplarım" olacak!